

Paolo Cherchi Usai

Smrt filma: Zgodovina, kulturni spomin in digitalni mračni vek

Matic Majcen, foto: Derek Vertongen

Slovenska Kinoteka je ob koncu minulega leta izdala slovenski prevod knjige *Smrt filma: Zgodovina, kulturni spomin in digitalni mračni vek*, ki jo je Paolo Cherchi Usai v angleščini prvotno izdal leta 2001. Izid slovenske različice tega ikoničnega dela filmske arhivistike, konservatorstva in muzeologije je, kot priznava avtor v predgovoru, spremljalo določeno nelagodje. Pisati o devedeju in digitalni tehnologiji je danes vendarle nekaj povsem drugega kot ob prelomu stoletja in temu primerno so se nekatere terminološke odločitve in teze s časom izkazale za zastarele ali napačne.

Kot je avtor povedal že ob svojem oktrobrskem obisku Kinoteke, se je napoved o količini proizvedenih podob v preteklem desetletju izkazala za preskromno odmerjeno – 100 milijard ur gibljivih slik, kolikor jih je napovedal za leto 2025, je civilizacija namreč preseгла že leta 2011. Pa vendar – če bi kje drugje takšne »zgrešene« napovedi šteli knjigi v breme, jih Usai tukaj na genialen način obrne sebi v prid. Tudi po desetletju od prvega izida namreč še vedno velja: *Smrt filma* preprosto ni knjiga kot vse druge.

Namreč, nekaj globoko herzogovskega je v Usaijevem pisanju in ustvarjanju. Ne samo zaradi njegovega filma *Pasijon* (Pasijon, 2007), ki nima (več) negativ in za katerega je Werner Herzog sam izjavil, da bi ga skupaj z Beethovnovno *Odo radosti* morali poslati v vesolje kot predstavnika človeštva v morebitnem stiku z neznanimi civilizacijami, temveč vsa ta dramatičnost, monumentalnost, kreativna norost, provokativnost, averzija do dominantnega diskurza in nasilnost žarijo tudi na vsakem koraku njegove knjige. Ali, še bolje, izven nje: ko je avtorjev prijatelj Francesco Casetti leta 1999 na eni prvih predstavitev pred založniki in občinstvom potrgal strani iz osnutka knjige in pripomnil, da »ni boljšega načina za branje tega dela«, je Usai kasneje v uvod knjige zapisal: »Popolnoma je razumel, o čem govori knjiga.« Kot ključni element za temi emfatičnimi dejanji stoji avtorjevo nekonvencionalno in zagotovo tudi poklicno determinirano pojmovanje filma, ki nima značaja nečesa večnega, nespremenljivega, simbolno popolnega, pod enakimi pogoji ponovljivega in učbeniško zakoličenega, temveč film vidi kot predpogoj izvedbe unikatnega in spremljivega performansa, zaznamovanega s težko določljivimi silnicami Realnega tako v smislu degeneracije materiala kot spremljivosti kulturnih, geografskih in drugih spremljivk konzumacije: »Film, prav tako kot oralna literatura, ne temelji na reprodukciji. Je umetnost ponovitve.« Gre za zgodbo o velikem idealu, o Modelu Slike – izvorni filmski projekciji, ki jo z nadaljnimi projekcijami in predvsem s kasnejšimi restavracijami lahko poskušamo zgolj doseči, a se ji zaradi drugačnosti vsake izvedbe nikoli ne moremo zares približati. Še toliko bolj, ker je obenem zaznamovana še s hujšim bremenom – s človeškimi hibami: pozabo, napako, zlom, politiko. Vsekakor privlačna pozicija za kritiko Benjaminovega teksta *Umetnina v času, ko jo je mogoče tehnično reproducirati* (Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit, 1935), ki je Usai niti v svojem pisanju niti ob nedavnem obisku v Ljubljani ni pozabil izraziti.

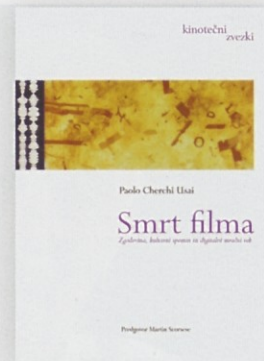
Morda je Usaijeva jeza danes še toliko bolj na mestu kot pred desetletjem. Še vedno živimo v dobi mita digitalne popolnosti, ki vsaj pri veliki večini gledalcev še ni niti začel bledeti in ga gospodarji tehnološke oblasti pometajo pod preprogo z rednimi nadgradnjami. Kritična refleksija zaostaja

za razvojem v realnosti, ali kot pravi Usai: »Mikavni obeti digitalne revolucije so se hitro sprevrgli v smer pritajene, vendar vseprisotne in prežemajoče ideologije.« Še vedno smo približno tam, kot smo bili leta 1990, ko smo verjeli, da smo z zgoščenkami dobili prvi medij, ki bo gradivo ohranil za večno. Ne, nič ni novega – razvoj tudi danes, z vsakim bežečim trenutkom drsi v zastarelost kot računalniški softver, ki ga je potrebno dnevno nadgrajevati, da bi ostal »na tekočem«. To, da stvari polzijo mimo naše pozornosti, še zdaleč ni tako kritično kot moralni imperativ njihovega ohranjanja tam, kjer se ga dandanes šele začnemo dobro zavedati: »Kako ohraniti umetniška dela, ki so izvirno ustvarjena na zgoščenkah? S kakšnimi tehnikami restavrirati videoigre? Bo nekoč nekeje obstajal muzej, ki bo hranil vse gibljive in govoreče slike, dostopne na svetovnem spletu?«

Jeza in očitki torej na vsakem koraku, že v naslovu – digitalna doba kot mrčni vek. A pisanje, ki je skozi celotno knjigo izrazilo kritično in provokativno, uspe v isti sapi biti prežeto z afirmativnostjo. Usaijeva veličina se skriva v tem, da na koncu knjige po vseh uperjenih puščicah poda lastne

rešitve za probleme ohranjanja filmske dediščine v digitalni eri. Namreč, ker filmski festivali še vedno s pregrešnimi vsotami restavrirajo in oglašujejo nove različice tistega, kar avtor pikro imenuje *Absolutna mojstrovina*[®], Usai rešitev v izogib umiranju tisoče nitratnih kolutov v arhivih vidi v vzpostavitvi obširnega registra neohranjenih filmov, v katerega bi bile vključene tako javne kot zasebne institucije: »Te bi prevzele odgovornost za kar najširšo cirkulacijo registra in bi na kar najprijaznejši, pa vendar odločen način zavračale vsakršen, še tako oglaševan projekt restavriranja, ki bi utegnil druge, manj znane filme posredno obsoditi na počasno smrt v skladiščih.« Glede na to, da je knjiga pri nas izšla le nekaj mesecev po beneškem filmskem festivalu, na katerem so po programski prenovi eno osrednjih sekcij namenili restavriranim klasikom ter s tem nakazali, da gre za nišo, ki je niti festivali niti medijske korporacije ne bodo kar tako spustile iz rok, teže teh besed, tudi desetletje kasneje, nikakor ne gre spregledati.

Čeprav je po avtorjevih navodilih to zbirko aforizmov »potrebno brati nad vse počasi: če je le mogoče, samo po en razdelek na teden«, je avtor s tem celo nekoliko preskromno opisal

večdimenzionalno in fragmentarno naravo knjige, ki je v resnici tako zgodovina, filozofija in teorija filma, a tudi fizika, matematika, biologija, poezija, pridiga, katalog, slikanica. *Smrt filma* kljub (le domnevni) dotrajanosti ostaja fascinantno in izzivalno branje, ki pretresa ustaljena pojmovanja zgodovine filma in bi brez pomisleka moralo najti mesto na knjižni polici vsakega razmišljujočega filmskega gledalca. Pri reviji *KINO!* so vzporedno izdali tudi tematsko številko, namenjeno arhiviranju in kuratorstvu, ki Usaijevo knjigo dopolnjuje še z dvema avtorjevima daljšima tekstoma, zaradi česa gre obe publikaciji brati skupaj.

FILMSKE KNJIŽNE NOVOSTI ZALOŽBE UMco!

INTEGRALNA VERZIJA IN REFERENČNA ŠTUDIJA O SLOVENSLEM FILMU

Zdenko Vrdlovec: ZGODOVINA SLOVENSKEGA FILMA 1896–2011

- obseg knjige: 850 strani
- mehka vezava z zavihki
- ilustrirana in opremljena s kazali
- 115 let filma na slovenskih tleh

Cena knjige: **29,80 €**

IZŠLO S PODPORO JAK RS.

»Knjiga želi zadostiti dvema osnovnima namenoma: celovitosti in kompleksnosti. Prvi je celovitost: razvoj kinematografije na Slovenskem obravnava od njenih začetkov do danes. Drugi je kompleksnost: poudarek je sicer na estetskem in idejnem pristopu, toda prav tako so obravnavani tudi drugi kinematografski vidiki (načini in oblike filmske produkcije, sprejem pri kritiki in občinstvu) ter institucionalne in zakonske ureditve kinematografije.«

SISTEMATIČNA IN METODIČNA ŠTUDIJA O RAZMERJU MED SLOVENSKO LITERATURO IN FILMOM

Matvez Rudolf: KO BESEDA PODOBO NAJDE Slovenska literatura in film v teoriji in praksi (1984–2012)

- obseg knjige: 536 strani
- mehka vezava z zavihki
- opremljena s slikovnim gradivom
- številne tabele in preglednice

Cena knjige: **28,90 €**

IZŠLO V SODELOVANJU S SLOVENSKO KINOTEKO.

»Skoraj tretjina slovenskih celovečernih filmov je nastala na podlagi literarnih del. Ti filmi so bili zaradi različnih razlogov vselej predmet številnih polemik, kljub temu da je slovenska kinematografija prav s pomočjo domače književnosti dosegla nekaj svojih vrhuncev. Avtor v knjigi podrobneje raziskuje razmerja med slovensko literaturo in filmom po letu 1983, ki še niso bila predmet sistematične obravnave.«

UMco

Naročila sprejemamo:
• po telefonu 01/520 18 39
• po e-pošti urednistvo@umco.si
• na spletni strani www.bukla.si

UMco, d. d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana

KNJIGE ZALOŽBE UMco SO NA VOLJO TUDI V VSEH
BOLJE ZALOŽENIH KNJIGARNAH!